

Lasten ja vanhempien vertaisryhmätoiminta

Vanhempien- ja lastenryhmien
palaute ja toiminnan arviointi vuosilta
2003-2004

PsT Maarit Alasuutari
elokuu 2005

Arvioinnin tarkoitus ja menetelmät

★ tavoitteena on ollut tarkastella vanhempien ja lasten kokemuksia ryhmätoiminnasta

★ vertaisryhmien merkitystä ja vaikutuksia osanottajien omasta näkökulmasta

★ toteutettu haastattelemalla ryhmiin osallistuneita perheenjäseniä ryhmätoiminnan päättymisen jälkeen

Haastatteluun osallistuneet

★ 8 perhettä osallistunut ryhmiin vuosina 2003 ja 2004

★ 3 kahden huoltajan ja 5 yhden huoltajan perhettä

★ yhtä perhettä ei tavoitettu

★ yhteensä 16 perheenjäsentä

★ aikuisia 8

★ 6 äitiä, 2 isää

★ lapsia 8

★ haastatellut lapset olivat iältään 8-11 –vuotiaita.

Vanhempain ryhmätoiminnan palaute

★ yleisesti hyvin myönteinen

★ ryhmien ilmapiiriä kuvattiin hyväksi

★ ryhmässä mahdollistui vastavuoroinen henkilökohtaisten asioiden ja kokemusten käsittely

Vertaisryhmän merkitys

- ★ voi tavata ihmisiä, joilla on samanlaisia vaikeuksia kuin itsellä (6/8 vanhempaa)
- ★ ryhmät myös välittivät tietoa mielenterveysongelmista ja niiden merkityksestä perhe-elämässä
- ★ henkilökohtainen prosessoivuus: puolet vanhemmista kuvasi eri tavoin, kuinka ryhmäkokoonnutumiset herättivät vahvastikin pohtimaan oman elämän kysymyksiä ja jossain tapauksessa omaa vointia

Vaikutus vanhemmuuteen

- ★ vaikutus käsityksiin omasta vanhemmuudesta tai vanhempana toimimiseen
  - uutta suhtautumista lapsen rajoittamiseen ja lapsen kaipaaman myönteisen tuen havaitsemista
  - tunnistaneensa lapsen liiallisen vastuunoton, johon he olivat myös sittemmin puuttuneet
  - ideoita avioeron jälkeisten lasten huoltoon liittyvien käytäntöjen toteuttamisesta

Vaikutus vuorovaikutukseen

- ★ vuorovaikutuksen muutoksia, jotka vanhemmat nimesivät ryhmän vaikutuksiksi
  - aiemmin ongelmalliset yhteenotot vanhemman ja lapsen välillä olivat loppuneet
  - vanhemman kokemat syyllisyydentunteet olivat helpottuneet ja sen myötä hän oli myös muuttanut arkista toimintaansa lapsen kanssa
  - myönteiset tunteet lasta kohtaan olivat kasvaneet ryhmän myötä ja samalla myös yhdessäolon tavat olivat muuttuneet
  - ryhmätoiminta oli herättänyt vanhempien ja lasten välillä keskustelua mielenterveyden asioista

Vaikutus perheen yhtenäisyyteen

- ★ keskustelujen ja vuorovaikutuksen avoimuuden lisääntyminen kaikkien perheenjäsenten kesken
- ★ haastatellut miehet kuvasivat perheen yhteisyyden kasvamista

” Meillä suhteet parani ei o koskaan ollu näin hyvät... Mä jälkeenpäin aattelin että se kokos meidänkin perheen ihan.”

Lasten ryhmä vanhempien silmin

- ★ lapset olivat pääasiallisin syy, miksi ryhmätoimintaan oli lähdetty mukaan
- ★ vanhempien mukaan lapset olivat viihtyneet ryhmässä
- ★ ryhmä oli jotenkin helpottanut lapsen mieltä
- ★ ryhmä reipastuttanut lasta
- ★ lasten mahdollisuus saada jatkossa samantyyppistä tukea herätti kysymyksiä ja huolta

Johtopäätökset

- ★ Vanhempien- ja lastenryhmätoimintaa voidaan pitää perustaltaan aikuislähtöisenä
  - tulevat ryhmiin vanhempien aloitteesta
  - määrittävät osallistumisen motiivit ja lasten tuen tarpeen
- ★ Vanhemmat olivat yleisesti varsin tyytyväisiä ryhmiin ja kertoivat saaneensa ryhmässä niitä asioita, joita toivoivat.
  - ryhmällä oli ollut myönteisiä vaikutuksia osallistujien elämässä.

Vertaistuen merkitys

- ★ Keskeinen tekijä ryhmän merkityksen muodostumisessa olivat muiden osallistujien elämäntarinat ja kertomukset
  - toisten, ei-ammattilaisten kuuleminen herätti ja antoi välineitä oman tilanteen tarkasteluun
  - osallistujien välille oli syntynyt sellaista yhteisyyttä, joka tuotti toisentyypistä ymmärrystä kuin ammattilaisen kanssa käytävässä keskustelussa

Ryhmänvetäjän roolin merkitys

★ osallistuneille vanhemmille ei ollut ensisijaista se, että ryhmänvetäjä osasi puhua mielenterveysongelmista tai psykiatrisesta sairastamisesta

★ keskeistä oli se, että ryhmänvetäjät loivat sellaisen keskustelutilan, joka mahdollisti kaikkien osallistumisen

Muutostarpeet

- ★ Vanhempien haastatteluissa ei tullut esiin sellaista kritiikkiä, jonka perusteella vanhempien ryhmätoimintaan olisi syytä ehdottaa jotain konkreetteja muutoksia

Lasten palaute

★ kaikki haastatellut lapset kertoivat viihtyneensä ryhmässä

★ mukavia asioita

- se, että ryhmässä tehtiin kaikenlaista
- kaverit
- vetäjät kivoja

★ ikäviä asioita

- ryhmän loppuminen
- isommat lapset toivoivat enemmän keskustelua tekemisen sijaan
- kirjoitustehtävät eivät olleet kaikille niin mieluisia

Ryhmän hyödyt lasten mielestä

★ muutama kertoi saaneensa ryhmästä tietoa vanhemman sairaudesta

★ joku oletti vanhempansa saaneen lisää tarvitsemaansa tietoa

★ eräs lapsi kertoi riitojen vähenemisestä vanhemman kanssa

★ toinen taas isän tapaamisten helpottumisesta

Miten puhua lapsen kanssa?

- ★ riippumatta lasten iästä, mielenterveyssanasto ja siihen liittyvä ammatillinen terminologia eivät useinkaan olleet sellaista kieltä, jolla lapset keskustelevat omasta vanhemmastaan ja tämän tilanteesta
- ★ niinkin arkinen sana kuin masennus saattoi olla lapsille haastatteluissa hyvin hankala
- ★ vanhemman mielenterveyden ongelmia pohdittiin ennen kaikkea arkisen toiminnan, vuorovaikutuksen ja tavallisten tunnetilojen (ilo, suru) kuvausten avulla

Vertaisuus lasten kesken

★ noin puolet lapsista oletti, että muiden lasten perheissä oli jotenkin samanlainen tilanne kuin omassa perheessä

★ samanlaisuus ymmärrettiin joko avioeron tai mielenterveysongelmien kautta

★ puolelle lapsista perheiden samanlaisuus tai erilaisuus taas ei jäänyt mieleen tai ei ollut merkityksellistä.

Lasten käsitys siitä, miksi he olivat ryhmässä

★ osa yhdisti ryhmän toiminnan vanhemman ongelmiin

★ eräs lapsi kertoi vasta ryhmäkeskusteluissa saaneensa tietää, että vanhemmalla oli mielenterveyden ongelmia

★ osa sen vuoksi, että vanhemmat olivat eronneet

★ eräs lapsi taas yhdisti ryhmässä käymisen riitoihin vanhemman kanssa.

★ joku ei osannut sanoa, miksi oli tullut ryhmään

Lapset ja aikuiset antavat eri merkityksiä ryhmälle

★ lapset jäsentävät ja ymmärtävät ryhmässä olemisensa eri tavoin ja aikuisten ajattelusta poiketen

- vanhemman mielenterveysongelmat, ero, riidat, merkitys paikkana, jossa oli – toisin kuin arjessa - turvalliset ja aikuisten hallitsemat kaverisuhteet
- ei ole ongelma vaan itsestäänselvyys
- tärkeää on se, että ryhmä antaa vastauksia lasten omiin kysymyksiin sekä tuottaa lapsille myönteisen kokemuksen heistä itsestään ja heidän perheestään

Kehittämisehdotuksia lasten ryhmien ohjaamiseen

★ lasten merkityksenannot ovat tärkeitä ryhmän ohjaamisen ja siinä käytävien keskustelujen näkökulmasta

– ryhmän vetäjillä on tärkeää olla riittävästi tietoa siitä, miten vanhemmat ovat puhuneet lapselleen ryhmistä, vanhemman vaikeuksista ja perheen tilanteesta

– ryhmään osallistumisen tarkoituksesta ja tavoitteista on syytä keskustella erityisesti lasten kanssa aiempaa tarkemmin

Leimautuminen/ häpeä

- ★ mielenterveysongelmiin liitetty sosiaalinen stigma oli lasten mielessä varsin vahvana
- ★ vanhemman vaikeuksista ei ollut yleensä puhuttu kavereille esimerkiksi kiusaamisen pelon vuoksi
- ★ vain yksi lapsista oli maininnut parhaalle ystävälleen ryhmässä käymisestä
- ★ eräs lapsista puhua avoimesti häpeästä, joka liittyi perheen tilanteeseen

Häpeän käsittely

- ★ psyykkisiin ongelmiin liittyvää leimaa tai stigmaa ei voida kuitenkaan ratkaista yksinkertaisin keinoin, esimerkiksi kehottamalla ja kannustamalla lapsia puhumaan
- ★ lastenryhmään voisi pyrkiä sisällyttämään toimintoja, jotka nostavat esiin ihmisten ja perheiden monenlaista erilaisuutta sekä lasten ja perheiden yleistä samanlaisuutta
- ★ voitaisiin kiinnittää huomiota kavereiden kanssa toimimiseen ja antaa työvälineitä, joilla selviytyä erilaisista ikätoverisuhteiden hankauskohdista

Ajatuksia vanhemman vaikeuksien työstämisestä

- ★ Yhteisymmärrys siitä, että ryhmässä ollaan siksi, että vanhemmilla on jotain pulmia elämässään ja he toivovat, että ryhmä auttaa lapsia ymmärtämään, mistä oikein on kysymys (→ei vielä mielenterveysongelmien määrittelyä ulkopuolelta)
- ★ Mistä lapset ovat huomanneet, että omalla vanhemmalla on/on ollut vaikeuksia? (→lasten kuvaustavat)
  - Mitä jutelleet vanhempiansa kanssa
- ★ Millä nimellä lapset haluavat kutsua vanhemman vaikeuksia? (→lapsen ”diagnoosi”, joka hyväksytään ryhmässä käytettäväksi kieleksi)
  - Asian työstäminen erilaisin toiminnallisoin menetelmin
- ★ Vaikeuksia voidaan kuvata monilla nimillä. Aikuiset puhuvat niistä sellaisilla sanoilla kuin masennus tms. ...
- ★ Opaskirjallisuuden yms. käyttäminen

Lapsen subjektiivisen ongelmakokemuksen välittyminen

★ Kuvaukset, joissa tulee näkyviin lapsen tulkinta ongelmasta jotenkin häntä itseään koskevana

a) Toimeentuloon liittyvät kuvaukset

❖ Lähes kaikki lapset puhuvat

b) Vanhemman ongelmien sosiaalinen arkaluontoisuus

★ Paljon puhetta kiusaamisesta

Miten käsittelyyn lasten omat kysymykset?

★ Mielenterveysongelmien yleisyys - Perheiden erilaisuus ja samanlaisuus

- toiminnalliset keinot: esimerkiksi erilaisten perheiden taulu ”tilastotietojen” (mt-ongelmat, työttömyys, erot, yms.) pohjalta?

★ Kaverivuorovaikutuksen keinojen käsittely

- Luotettavat kaverit, miten heidän kysymyksiinsä voisi vastata (esimerkiksi miksi vanhempi ei ole työssä)
- Miten voi toimia, jos kiusataan?

Huomioitavaa

- ★ Lapsen sosiaalinen tietoisuus ja tulkinnat tilanteessa
  - Lapsi-aikuinen –suhde: valta, kontrolli
  - Kuvatessaan vanhempansa lapsi on suhteessa tähän – millaiseen suhteeseen lapsi asetetaan hänelle esitettyjen kysymysten myötä
  - Ryhmässä mukaan ikätovereiden joukkoon asettuminen
- ★ Herkkyys ja kiinnittyminen lapsen omiin kuvaamisen tapoihin
- ★ Tunteiden ja tunnesuhteiden välittyminen kertomisen kautta

